

M. PAULI JUUSTEN,
EPISC. QUONDAM AB,
**CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIIUM,**
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS

PARTICULAM XIX,
CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,
PRÆSIDE

**M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,**

ELOQV. PROFESSORE REG. ET ORD. R. ACAD. LITT. HUMAN,
HIST. ET ANTIQVITT. MEMBRO,

Publicæ bonorum censuræ submittit

NICOLAUS CHRIST. SANMARK,

Stip. Reg. Satacund.

IN AUDITORIO MAJORI die XVI MARTII

A. MDCCXCI,

Horis ante meridiem consvetis.

ABOË Typis FRENCKELLIANIS.

19.

THESES RESONDENTIS.

THES. I.

De infelicitate vitæ humanæ, quas jactari sæpe audias querelæ, neque justæ semper sunt, atque in benignitatem sapientiamque Divinam haud raro injuriæ.

THES. II. Parum diligenter naturæ consilium considerant, qui intempelliva commiseratione ducti, negant licere hominibus bruta in suum usum mactare.

THES. III. Quum dubium non sit, quin in statu quoque naturali, homini non liceat modo, sed etiam, ubi sine magno incommodo fieri queat, incumbat, innocentes contra vim injustam tueri; facile liquet, & fœdera communis defensionis causa inita, & bella contra populos latrones, qui civitates vicinas temere ac superbe invadunt suscepta, quamvis ipsi injuriam hactenus passi non simus, juri naturali haud repugnare.

THES. IV. Experientia non minus quam diligenti naturæ humanæ consideratione stabilitam ille dixit sententiam, qui scripsit: *necessitas acuit industriam*. Unde ratio simul elucet, cur gentes parum numerosæ, per silvas vastas errantes, nec cito nec facile ad vitam cultiorem perducì queant.

THES. V. Vehementes multorum de imbecillitate atque corruptione rationis humanæ declamationes, ad Theologiæ revelatæ laudem pretiumque extollendum bono quidem consilio adhibitæ, tam parum cautæ haud raro sunt, atque ad turpissima etiam commenta tuenda facile trahendæ, ut documento esse queant, quam provide & accurate in hoc argumento tractando Orator Sacer versari debeat.

THES. VI. Consilium Batavorum, qui cum a Japonensibus interrogarentur an Christiani essent? negando respondisse, atque non nisi Batavos se esse, confirmasse perhibentur, multo mitius, quam quod a multis experitur, judicium mereri credas.

faventissimo laudis testimonio eum fraudare, aut tantæ rei memoriam posteritati invidere, vitæ suæ scriptoribus haudquaquam fuit consilium. Quo pertinent non solum verba laudati a nobis sæpius *MSti Palmisköldiani*, ubi de Episcopo nostro legitur: "Revelationes S:te Birgittæ ad Papam detulit, & coram eo sermonem fecit pro laude ejus, cui familiarissimus fuit," (192), sed VASTOVII quoque

O O

que

„Aboensis, & amicus beate virginis Marie, sicut patet *Extrav. Capitulo C. IV.*“ Ex quo ipso Capitulo hæc apposuisse sufficiat: „Quadam vice sponsa Christi“ (*Birgitta*) „sedens in convivio cum quodam Episcopo Aboensi, scilicet Domino *Hemmingo*, in mensa, de cibis delicatis sibi apposis comedeat in honorem Dei; propter quod Episcopus dicebat in corde suo: cur ista Domina habens donum Spiritus, a delicatis cibis non abstinet? Tunc ipsa nichil sciens de talibus cogitationibus ejus, circa vespertas, cum esset in oratione, audivit in spiritu vocem dicentem &c. - - Quam quidem revelationem ipsa statim illi Episcopo exhibuit. Episcopus autem hoc audiens recognovit se, & fatebatur quod illas cogitationes in mensa habuerat: propter quod humiliatus animo, petendo veniam ab ea rogavit eam pro se orare. Tunc tercio die apparens eidem Domine Birgittæ oranti beatissima virgo Maria dixit: Dic eidem Episcopo, quia omnes predicationes suas inchoare solet a laude mea, & quia per judicium suum te judicabat in mensa, etiam quia illud judicium caritatis & non invide erat: ideo caritas meretur consolari. Dic ergo ei, quod ego volo ei esse in matrem & ejus animam presentare Deo. Et ego nunc exponam ei quod ipse est animal septimum de animalibus prioribus tibi ostensis, & quod ipse verba Dei coram regibus & Pontificibus portabit.”

(192) Quo jure de nostro asserti queat, cum *Revelationes S. Birgittæ ad Papam detulisse, & coram eo (Papa) sermonem fuisse pro laude ejus* (*Birgittæ*)? nos sane fugit. Non enim constat, *Hemmingum* ad Papalem sedem iter unquam fecisse, neque in vita S. Birgittæ hujus rei ulla occurrunt vestigia. An nonnisi per literas ad Pontificem datas hoc amicæ mulieris præstitisse officium existimandus est? quam tamen explicationem verba ipsa respuere videmur? Vel an ex iis quæ de hac re in Revelationibus Birgittæ obscurius dicuntur, auctorem hausit?

que singulare in ea re indicanda confirmandaque studium. Hæc igitur cum muliere fanatica, quæ publicis etiam se consiliis ingerere suæque vel somnia vel arbitria intrudere non dubitaret (193) intercedens illi amicitia, alacre præterea atque imperterritum Episcopi nostri ingenium (194), verisimile reddere videatur, quod post ERICUM OLAI (195) narrat MESSENIUS (196), ob factam
Regi

totam hanc narrationem suam putabimus? ubi *Revel. Extravag. C. 52* legitur: "*Episcopo Aboensi precipio (sc. Christus, qui loquens inducitur) ut negotium ad summum Pontificem transferat, cui precipio nichil diminui, sed permitto addere quæ ad honorem meum sunt, & ad salutem animarum.*" *Negotium* vero cuius hic mentio fit, *Revelationum* illud Birgittæ fuisse videtur; si ex somniis hisce sensum aliquem erui omnino posse, credi debet? Favet opinioni nostræ etiam quod loco nuper adducto (*Revel. Extrav. C. 104*) dicitur Episcopum Hemmingum *verba Dei coram Regibus & Pontificibus esse portaturum*.

(193) Vid. LAGERBRING *Sw. R. Hist. III D. E. VI, §. 15; & E. 3, §. 26*. Cfr. *S. Birgitta Revel. Extrav. C. 52 &c.*

(194) Præter ea hujus rei testimonia quæ vita sua exhibet, idem S. etiam *Birgitta* confirmat, apud quam D. Maria hoc modo loquens de illo inducitur (*Revel. L. IV. C. 125*) *Septimum animal nihil timet &c.*

(195) *Hist. Svecor. Gothorumque L. IV, p. 131 & 137, Ed. Loccen.*

(196) *Schond. T. X. p. 16.* "Circa eundem (annum 1348) B. Hemingus, vitæ Regem emendandæ, tyrannidis non exercendæ in subditum diutius populum, nummi Petrini ad belli usum nec convertendî, vehementer admonens, ab illo in vincula conjicitur." Cfr. *T. III p. 13; T. XII p. 188 sq. p. 195, p. 200; & T. XV p. 58.*

(197) Nulla ejus rei in illis quæ supersunt Ecclesiæ Fennicæ monumentis vestigia habentur; neque JUUSTENUS noster, neque antiquius illo *Fragmentum Palmstidianum*, neque *Chronicon Rhythmicum* (in peccatis MAGNI reprehendendis satis diligens) meminerunt. VASTOVIO etiam res fuit incognita; qui idoneam adeo materiam sancti

Regi MAGNO admonitionem liberam, aliquando in hujus
offensionem incidisse? Sed quod addunt, hanc ob caus-
sam in vincula etiam a Rege fuisse conjectum, multis
obnoxium est dubiis. Præterquam enim quod nulla vel
hujus rei, vel omnino gravis alicujus inter Regem &
Episcopum nostrum ortæ simultatis, in veteribus monu-
mentis (si unum exceperis ERICUM OLAI) mentio occur-
rat (197); nullam etiam causam ERICUS commemorat
hujus facinoris, neque significat aut ubi aut quamdiu captivus
Hemmingus fuerit detentus, aut quomodo liberatus? Hæc
igitur omnia MESSENIUS demum ex suo addidit (198);
qui etiam bis Regem idem commisisse piaculum, fiden-

O o 2

ter

vir heroicam celebrandi constantiam, neglecturus haud fuisset; quam-
quam fatendum est, ad vitam *Hemmingi* scribendam paupere admo-
dum eum instructum fuisse apparatu, quam ex Revelationibus Bir-
gittæ magnam partem confarcinasse, facile observatur.

(198) In verbis mox allatis, not. (195). Cfr. locum e T. III p.
20 in Nota proxime sequenti exhibendum.

(199) L. c. T. III p. 20 habet: "A. 1361. S. *Hemmingus*, Finlan-
diæ vigilantissimus Antistes, ob iniquam Regis Erici necem, sibi cha-
rissimi, Parentes merito sceleris arguens, ab illis secundo in custodiam
detruditur, eamque propter per regnum Divina quinquennio obmu-
tuerunt. His tamen non deterrius Magnus, in pristina pergit mali-
tia, inluetis quoque plebeculam onerans contributionibus." Postquam
scilicet supra, nescio quas secutus rationes, anno jam 1348 Episcopum
nostrum in carcerem inclusum fuisse dixisset; ne ab ERICO OLAI,
quem solum testem hujus facti excitare posset, quique multo serius (eo-
dem circiter tempore quo Waldemarus Rex Danicæ Gothlandiam Oclan-
diamque vastasset) *Magnum* hoc crimine se onerasse docet, nimis lon-
ge recederet, (utque simul novam materiam increpandi Regis Episcopo
suppeditare posset, necem videlicet filio *Erico* a parentibus illatam),
ineptam hanc adhibuit rationem, ut bis *Hemmingo* eandem contigisse
a Rege injuriam, comminisceretur. Cfr. LAGERBRING *Sw. N. Hist.*
D. 3, C. 6, S. 20.

ter afferit (199), neque probabili ratione neque teste ullo suffultus. ERICI quoque auctoritatem, odium Regis infelicis acerbissimum, quod ubique prodit, minus reddit gravem (200); quem ob tantum scelus excommunicationis quidem fulmine fuisse percussum innuit, sed a quo? non significat (201): hanc tamen calamitatem ab illa qua

(200) Cfr. LAGERBRING l. c. Inimicorum Regis omnes cupide collegisse criminationes, nemini apertum non fit, infestas ejus declamationes, *Hist. Svec. Gothorumque* p. 125-131, (Ed. Loccen.) perlegenti.

(201) Verba ejus sunt: *Circa idem tempus* (quo Waldemarum Gotlandiam Oelandiamque afflixit) *captivatus est, eo jubente, Episcopus Aboensis, vir sanctus & innocens, & eidem regi fidelissimus, a qua culpa & excommunicatione contracta nunquam extitit absolutus; l. c. p. 131. De Hemmingo nostro agi, verba docent p. 137 occurrence, ubi legitur: "Cui (Regi Magno) dicunt in auxilium supervenisse Dominum Hemmingum Episcopum Aboensem, virum devotissimum, ob fidelitatem quam Regi Magno etiam in captivitate (constituto) servabat, licet ejus mandato fuerat aliquando captivatus." Non nisi semel captivatum fuisse, his verbis perspicue simul docetur.*

(202) Verbis e p. 131 mox allatis, ERICUS OLAI hæc subjungit: "Fuit etiam excommunicatus a Papa, propter pecuniam levatam Cameræ Apostolicæ, posito interdicto in regno, quam excommunicationem, ut desperatus parvipendens, & divinis se damnabiliter ingerens, cum alii fervarent interdictum, multis erat occasio scandali & erroris." Satis hæc verba significant, cur scriptori Clerico non posset non *Magnus* esse invisus; & simul excommunicationem a Papa profectam illi ob missum in carcerem Hemmingum Regi (ab hierarchis minoris dignitatis, hic domi?) obnuntiate non tantum tempore fuisse posteriorem, sed etiam Regi superiore culpa nondum liberato, cumuli instar, supervenisse. Unde ante a. 1360, quo censuram Ecclesiasticam, ob non redditas pecunias Apostolicas, sibi mutuo datas, Regem jam incurrisse constat, illud ab eo facinus commissum esse, credendum est? nisi minus accurate ERICUS hæc, ut multa alia, tradidit? Aliter calculos ponit Ill. LAGERBRING l. c. C. 6, §. 20 & 52; qui ceterum

qua ipsum Pontificem, *propter pecuniam levatam Camera Apostolica*, Regem afflixisse addit, aperte distinguens, quam imitari diligentiam recentiores neglexerunt (202). Quam incerta cæterum fama hæc videri debeat, de gravi adeo injuria Episcopo nostro a Rege illata antea sibi atque Ecclesiæ suæ faventissimo (203), JOHANNIS etiam MAGNI prodere ratio videtur, qui Regis ejusdem moniti reprehensivæ laudem *Hemmingo* Archiepiscopo Upsaliensi vindicat (204), Aboënsis Episcopi violati nullam
O o 3 omni-

recte observat, fulmen hoc in Regem infelicem vibratum fuisse non a Papa ipso, sed ab ejus Nunciis *Henrico Biscep*, Canonico (deinde Præposito) Lubecensi, Apost. Sedis Capellano, & *Johanne Guilaberti*, Decano Tarbatensi &c. videri profectum fuisse, ut Literæ produnt Papæ Innocentii VI a *Vastovio* (Ed. Colon. p. 197, ubi male annum 1358 pro 1360 apposuit) allatæ; cfr. A. CELSE *Apparat. ad Hist. Sveo-Goth.* Sect. I p. 125 n. 9, p. 127 n. 16 & 20, p. 130 n. 7. A Rege in Finlandia præfente *Hemmingum* fuisse in vincula conjectum, ERICUS OLAI non significat: ac secundum *Magni* in Estoniam iter, a 1361 susceptum, fateor mihi suspectum videri; nullo enim alio argumento confirmatur, nisi Literis Regis quas exhibet *STRELOV Cronica Guilandor.* p. 163 sq. ad *Proconsules, Consules ac totam civit. Wisbyensem* datis *Happuscallum Ocilienfis diocesis An. D. 1361, Sabbatho ante Dominicam Invocavit* (Cfr. LAGERBRING l. c. §. 52, not. 1), in quarum exemplo vitium inesse suspicor, nempe MCCCLXI pro MCCCLI, quo anno Regem *Hapsaliæ* fuisse atque Abbati & Conventui *Padisenfi jus Patronatus ad ecclesiam Borga, Sabbatho ante Dominicam Passionis*, dedisse, extra controversiam est, & infra demonstrabitur.

(203) Quod ex privilegiis patet Episcopo Finlandensi liberaliter inter a. 1347 & 1354, concessis, ac supra p. 258, not. 162, p. 261, p. 269-273, commemoratis, signisque aliis favoris & fidei illi exhibitæ; cfr. *Idn. utgifna af et Edliff. i Åbo*, 1785 Bih. p. 116.

(204) *Gothor. Sueorumque Hist.* L. XXI C.V.

(205) MESSERIUS l. c. T. X p. 16 dicit: Ideo (ob Episc. *Hemmingum* in vincula conjectum) *Pontifex offensus, Magnum suo perfir-*

omnino faciens mentionem. Quomocunque autem hæc se habeant, captivitatem Episcopi nostri saltem non fuisse diuturnam, omnes fatentur (205).

Inter merita sua, *Fragmentum* sæpe nobis laudatum *Palmisköldianum* rem commemorat aliis scriptoribus nostris ignotam, scil. *Hemmingum* nostrum *scrinium Sæti Henrici* procurasse; quam laudem successori suo *Johanni II* Auctor noster vindicare videtur: qua de re infra.

Amicitiam constantem cum cognomine sibi, *Hemmingo* Archiepiscopo Upsaliensi, nostrum exercuisse, conuenisse inter eos amice de limitibus Dioecesis utriusque in Botnia septentrionali, morientemque Archiepiscopum sui in Aboensem Antistitem affectus documentum etiam in Testamento suo edidisse, vetera produnt monumeta (206).

Consiliis sui temporis publicis licet non maxime se se immiscuisse videatur, non tamen ab iis omnino abfuisse, testimonio esse potest, quod Comitibus Warbergen-sibus a. 1343 interfuisse, cuique subscriptione nominis pacti.

---

git fulmine, & sacris vetat clerum per Finlandiam operari, donec ipsius liberaretur Antistes, qui fuit captatus solutus. Multa hic ex suo addit, verbis ERICI etiam repugnantia, qui Regem nunquam ab excommunicatione, hac culpa contracta, absolutum fuisse testatur, nec vel a Papa hoc fulmen profectum fuisse, significat, vel subditos Magni eo percussos, multo minus hanc calamitatem ad Finlandiam solam restrictam. Cfr. A. CELSE l. c. p. 130 n. 7. Neque literæ Papales ullam Episcopi captiui mentionem faciunt, quod grave crimen silentio præteriturus Pontifex non fuisset; nec tam gratiose Regem tractaturus, si illius fuisset reus. Cæterum MESSENIUS in *Chron. Rhythm. Finl.* eadem quæ alibi narrat, p. 31.

(206) Cfr. PERINGSKÖLD *Monum. Upland.* T. I p. 4, T. II p. 147.

(207) Cfr. LAGERBRING l. c. §. 6, §. 2.

pacitionem celebrem de conjungendis cum Regno Sve-
ciæ in perpetuum Scania, Hallandia & Blekingia confir-
masse, reperitur (207).

Non sanctitate modo vitæ, sed *miraculis* etiam edi-
tis inclaruisse, MESSENIUS asserit (208), ex ingenio, ut
solet; quorum ne VASTOVIVS quidem ullam investigare
valuit memoriæ (209). Talium tamen, (ejus sc. gene-
ris qualia pleraque sunt Sanctorum Ecclesiæ Romanæ (210),)
colli-

(208) *Chron. Finl. Rhyth.* p. 29, ubi de nostro canit:

Hvillken, sem jag hafver förstått,
Gierde i sit Sticht ofra godt;
Han war gudfruchtig och fast wiß,
För sin helighet skull bår pris;
Hon båtade honom så stort,
At han många Under har giort.

(209) Nulla commemorat, in vita Hemmingi nostri; quæ præter-
iturus haud fuisset, si quidquam de iis rescivisset.

(210) Cfr. ÖRNHJÄLM *Hist. Sveonum Gothorumque Eccles.* pag.
70 sqq.

(211) Diem etiam prodit JUUSTEN, (& post eum MESSENIUS
Schond. T. X p. 17, levi errore pro 21 Maji, XXII habens, vid. T.
III p. 24, T. XV p. 63, quia *Kal. XI* pro *XII* legit: cfr. T. IX L.
III C. VII p. 43), cujus auctoritatem spernere non dubitat Nob. LA-
GERBRING l. c. §. 72 & C. II §. II. Quum porro addat Auctor
noster, decessisse *Hemmingum* anno ætatis 77, non difficile fuit recen-
tioribus colligere, natum illum a. 1291 fuisse. Simili ratione Auctor
qui a. 1340 electum, anno vero 1367 mortuum dixit, non potuit non
asserere, per 27 annos muneri Episcopali eum præfuisse: unde mendum
esse typographicum existimari debet quod MESSENIUS, *Chron. Episc.*
p. 108 dicit *Hemmingum* annis XX sedisse; idem temere exscripsit WE-
XIONIVS *Descript. Svec.* L. X, C. XI; quem eundem errorem etiam
amplexus est VASTOVIVS l. c. qui ætatis quoque annum 70 pro 77
male habet.

colligere penum, posterioris ætatis sedulitas sine dubio haud neglexit, postquam de *Hemmingo* nostro ordini Divorum adjungendo consilia iniri cœperunt; sed cum interveniens Sacrorum repurgatio his moliminibus obicem posuisset, miraculorum quoque suorum condendo indice supersedere licuit.

Annus mortis suæ, quem concordi testimonio auctor noster & *Fragmentum Palmisköldianum* edunt 1367, an recte ab iis constituatur, licet dubitare (211). In *Registro Ecclesiæ Aboënsis* literæ vel ab eo datæ, vel quæ mentionem ejus viventis faciant, anno 1364 seriores non reperiuntur (212). Anno vero 1369 *Johannem Petri*, secundum

(212) Litteras Regis ALBERTI indigitamus, a. 1365, feria quarta proxima post octavas Epiphaniæ Domini, apud Castrum Aboënse datas, de quibus supra commemoravimus p. 277 sq. not. (181).

(213) Literas scil. ostentat Episcopi JOHANNIS, omnibus & singulis Satagundiam inhabitantibus datas die b. Clementis anno millesimo trecentesimo sexagesimo nono, Fol. 165, & R. ALBERTI, datas Stocholmis eodem anno Domini MCCC sexagesimo nono, quarta die Junii, quibus ad instantiam venerabilis in Christo Patris, Domini Johannis, Dei gracia Episcopi Aboënsis, omnes & singulas libertates - - - Episcopo Aboënsi & ecclesiæ suæ - - - concessas - - - ratificat ac - - - confirmat. Ibid. Fol. 24. De quibus infra plura. Quin rationes adsunt haud leves existimandi, *Hemmingum* biennio aut saltem anno maturius, quam ab Auctore nostro proditur, vita excessisse? In laudato namque *Registro*, Fol. 49, binæ Papæ Urbani V Bullæ reperiuntur, (de quibus infra accuratius disputabimus) datæ Avenione XI Kalend. Novembris Pontificatus sui anno Quarto, hoc est anno Domini, ut adscriptum veteri libro legitur 1365, vel rectius 1366 (cfr. CIACCONII *Vitæ Pontificum*, ab Oldoino recogn. Romæ 1677 Fol. T. II p. 554, & A CELSE l. c. p. 128) ad Henricum Episcopum Aboënsē, proximum successorem *Hemmingi*, quem ante obitum munere sese abdicasse, nemo docuit? Neque hæcenus causam nacti sumus suspicandi, errorem aut in nomine Episcopi aut in anni nota exprimenda, aliquem latere?

dem *Hemmingi* successorem, sedem Aboensem jam occupasse, idem Registrum documentis confirmat indubiis (213). Quare falsam esse *Eriici* Upsaliensis narrationem, vel potius famam ab eo commemoratam, cui nec ipse satis fidere videtur, facile patet; quæ Episcopum *Hemmingum* Regi HAQUINO, Patrem suum liberaturo, (a. 1371) auxilio venisse, tradit (214).

Longiores fuimus in rebus hujus Episcopi exponendis; quem non tantum tempore Religionis Romano-Catholicæ in patria nostra dominantis magna floruisse fama, cujusque memoriam magna fuisse veneratione cultam novimus (215), sed quem utique ad Ecclesiæ Fennicæ

P p

for-

(214) Cui (R. Haquino, Stockholmiæ, patris sui liberandi causa, oppugnanti) dicunt in auxilium supervenisse Dominum *Hemmingum* Episcopum Aboensem, virum devotissimum, ob fidei fidem quam Regi Magno etiam in captivitate servabat, licet ejus mandata fuerat aliquando captivatus. L. c. p. 137. cf. sup. not. 201. Obsidionem hanc Stockholmiensem anno denum 1371 contigisse, demonstrat LAGERBRING l. c. C. 6, §. 72.

(215) Episcopum egregium *Magnum* Tavast impense laudaturus auctor noster (sive scriptor vetustior, cujus verbis in hæsis videtur) dicit: In Ecclesia Aboensi beato *Hemingo* & sibi (post b. *Henricum* Episcopum) nunquam reperti sunt similes, qui tot & tanta laudabilia suis temporibus perpetrarunt opera. Hanc laudem & *Hemmingi* nostri honorificam cum summo viro comparisonem, immeritam pronunciant ISR. ESCHOLIN & ALG. SCARIN *Posit. Hist. Polit. e Chronico Episcoporum. Pauli Justen excerpt.* Thes. VIII p. 8 sq. (NETTELBLADT *Schwed. Bibl.* I St. p. 94), causam addentes: Cum præter zelum hierarchiæ propagandæ præposterum & adversus civilem Majestatem grande supercilium, adeo non multa cum commendatione & gloria ejus vitæ imaginem in annalibus expressam inveniamus &c. Ulro quidem fatemur, Hierarchiæ constituendæ & promovendæ zelo præcipio, pro temporis sui ingenio atque moribus, nostrum emicuisse; supercilium

formam illam constituendam confirmandamque, quæ deinde obtinuit, vehementer contulisse, certum est. Quare *Statutorum* quoque suorum, MESSENIUS tantopere laudatorum, hic subungere placet exemplum (216): quorum viden-

vero (sive superbiam) adversus Majestatem civilem ei majorem quam plerisque vel antecessoribus vel successoribus suis, an exprobrare merito liceat, (ubi incertam de R. *Magno* ab eo increpato famam exceperis) dubium videatur? Gratia Regum suorum singulari potius floruisse, monumenta quæ supersunt, quæque supra allegavimus, fidem faciunt. Ac literæ R. ERICI p. 273 not. (180) a nobis exhibite prodere videntur, *officiales* Episcopi nostri non fuisse promptissimos Regis hujus, in moliminibus contra Patrem Reg. *Magnum* susceptis adjuvandis, affectas?

(216) "Anno &c. Domini MCCCCLII Hemingius Dei gracia Episcopus Aboensis apud predictam Ecclesiam nostram publicare fecimus in Synodo nostra subscripta Statuta; quorum *Primus* Articulus est, quod mandamus quod quilibet sacerdos, indutus vestibus sacris, excepta Casula, in diebus Dominicis in pulpitorio (*Pulpitro*?) legens sal & aquam benedicat. *Secundus* quod Sacramenta Ecclesie cum omni reverentia & attentione observentur in Ecclesiis & administrantur, videlicet Eucharistia, Oleum & Crisma, proviso quod eodem hostie consecrate non reserventur in pixide ultra quindena, sed veteribus consumtis nove insuper consecrentur. *Tertius* quod in Ecclesiis testudinatis pannus unus seu vestis inter altare & testudinem superius extendatur, propter immunditias removendas. *Quartus*, quod Sacerdotes de vino & oblatis equi sint, ut illa munda habeant & incorrupta. Similiter Palle, Corporalia & alia indumenta altaris & Ecclesie munda & nitida conserventur. *Quintus* de Confessoribus Sacerdotum certis habendis, non absque licentia sui Prelati. *Sextus*, quod nullus Sacerdos alterius parochiarum confessare presumat, vel Sacramenta ei administrare, sine licentia proprii Sacerdotis. *Septimus*, quod Questionarii & Bidelli non admittantur ad petendas elemosynas in Ecclesiis & Parochiis, absque licentia (leg. *litteris*?) Prelati patentibus. *Octavus*, quod quilibet Sacerdos parochialis habeat predia, libros, indumenta & ornamenta Ecclesie diligenter conscripta, & scripturam ipsam cum inventario committat Prelato. *Nonus*, quod

videndorum postquam nullam contigisse nobis hactenus facultatem supra (p. 279) significassemus, nuper illam be-

P p 2

nigne

„nullus fundum Ecclesie, habitationem vel predia de loco ad locum
 „transferat, nec commutet, sine licentia speciali sui Prelati. Quicum-
 „que autem bona Ecclesiastica superflue erogaverit, & propter hoc fun-
 „dum Ecclesie reddiderit desolatum, tanquam dilapidator bonorum Ec-
 „clesie puniatur. *Decimus*, quod saepe observationem Jejuniorum de-
 „claratio tempore facta (forte fiat?). Si festum aliquod vigiliam habens jejuna-
 „bilem die lune evenierit, Sabbato precedenti jejunium illud (*observetur?*).
 „Ad vigiliis in pane & aqua jejunandas sine piscibus illi solum ex
 „precepto Ecclesie astringantur, qui fuerint in anno XXIII etatis sue.
 „*Undecimus*, quod in festis patrie minoribus licet in necessitatibus in
 „vere & tempore collectionis fructuum terre, petita & obtenta licen-
 „tia a suo presbytero, absque pena pecuniaria seminare & fructus
 „colligere, & hujus consimiles labores exercere [possunt], exceptis Do-
 „minicis & festis maioribus. Ita tamen, quod extra illa tempora, &
 „nisi in casibus premisis, huius licentia ad alios quoscumque labores
 „nullatenus extendatur; & qui in premisis licentiam petere contempse-
 „rint, delinquentes puniantur in pena pecuniaria, secundum leges pa-
 „trie & consuetudinem approbatam. Festa ab hoc laborerio excepta
 „sunt hæc: Omnes dies Dominici, Exaltatio & Inventio sancte Crucis,
 „omnia festa beate Virginis, Laurentii & Henrici, Erii & Olai, Mi-
 „chaelis, & festa Apostolorum. *Duodecimus*, quod in altaribus con-
 „secratis habeatur lapis per ipsum (an *Episcopum?*) confectus, tante
 „latitudinis, ut hostie in die pasce consecrande cum Calice possint in
 „eo convenienter contineri. *Decimus tertius*, quod libros vel orna-
 „menta Ecclesie vel altaris nullus amat (leg. *emat?*) sine speciali li-
 „centia Prelati. *Decimus quartus*, quod nullus Presbyterorum paro-
 „chianum suum presumat a sacramentis suspendere sine mandato sui
 „Prelati, nec etiam ab Ecclesia eliminare, nec tempore Pascali in pec-
 „catis notoriis (an *deest quid?*) secundum Ecclesie consuetudinem approba-
 „tam. *Decimus quintus*: Qui fundum Ecclesie desolatum reliquerit, & sic
 „recedere intenderit, etiam si licentiam habuerit, donec Ecclesiam red-
 „diderit indemnem, ab officio suspendatur. Si vero de fuga suspicio
 „fuerit, vel res suas arrestatas dolo subtrahere conatus fuerit, res
 „ipsas amittat, & secundum arbitrium iudicis puniatur, nec unquam
 „officio suo restituatur priusquam Ecclesie damnum fuerit satisfactum.

nigne nobis, pro suo in nos favore & singulari quo in
res patriæ illustrandas fertur studio, procuravit, Cel. NOR-
DIN,

„*Decimus sextus*: Quando in Ecclesia Aboensi die Cene Crisma conf-
„citur, quilibet Sacerdos curatus ipsum in Ecclesia sua habeat infra
„quindenarium (*quindena*?) a die Pasce, & viciniore habeant ipsum
„quam cito possunt. *Decimus septimus*: Ut litere Sacerdotibus super
„mandato Prelati directe citius & expeditius transeant secundum ordi-
„nem de Presbytero ad Presbyterum. *Decimus octavus*: Ut pensiones
„prediorum Ecclesiasticorum, scilicet *tuigist* & *asrad* aequaliter divi-
„dantur inter Ecclesiam & Sacerdotem. *Decimus nonus*: Presbyteri ad
„exequias defunctorum vocati pro missis dicendis, tam in officio quam
„in sepultura defuncti albis seu suppellicii sint induti. Idem in cate-
„chizatione infantum volumus observari. *Vicesimus*: Quilibet Sacer-
„dos Parochialis singulis annis cathedratium ferat ad Synodum illi
„cui Prelatus mandaverit committendum. Quicumque vero cujuscun-
„que statuti seu articuli jam predicti transgressor fuerit, pena trium
„marcarum puniatur. Item declaratum fuit, quod pro sepultura pau-
„perum mortuorum pecuniam nullus petat seu exigat, nec (*leg. nisi*?)
„officio completo sepulture; parvuli vero, ut moris est, & pauperes, sine
„difficultate sepulture tradantur. Item nullus pro benedictione nu-
„bentium pecuniam petat & exigat, seu etiam pro introductione, an-
„tequam officio completo; transgressor horum, pena trium marcarum
„puniatur. Quicumque vero timore Dei postposito, que sua sunt que-
„rens non que Jesu Christi, malitiose seu paupertatis causa retinenter (vox
„corrupta) tradere sibi equum, infirmum seu mortuum [ut] proprio equo non
„visitaverit, pena trium marcarum puniatur. Pena consimili puniatur in
„jure Sueuico constitutus, qui equum malitiose negaverit in hisce ne-
„gotiis sacerdoti. Item mandamus & ordinamus, quod singuli presby-
„teri nostre diocesis ita tempestive veniant ad Synodum, quod modis
„omnibus intersint missæ que in incoatione Synodi de Sancto Spiritu
„dici solet solenniter. In territoriis seu provinciis diffusis & a loco
„Synodi nimis remotis, presbyteros, unum in qualibet provincia seu
„territorio, & alicubi, si necesse fuerit, duos remanere volumus, ad
„ministerium sacerdotale populis, prout necessitas exegerit, perfolven-
„dum. Quilibet etiam Sacerdos ad Synodum proficiscens, coram pa-
„rochianis suis (*deest edicat*, vel tale verbum?), ad quem in provin-

DIN, ex locupletissimo suo veterum monumentorum penu codicem MS. transmittens, ubi inter alias quasdam leges & privilegia Ecclesiis Fennicis ac maxime Alandensibus olim data, hoc quoque Hemmingianorum Statutorum (aut excerptorum ex iis momentorum?) exemplum habetur, satis illud prodens, quam enixe de ordine conservando diligenti, externa Ecclesiæ suæ forma concinnanda, atque Hierarchia stabilienda, Episcopus noster laboraverit. Cæterum nihil quod ad animos hominum vel collustrandos vel virtutis amore imbuendos pertineat, continere, (cujusmodi curæ nec ab ingenio temporis, Hierarcharumque consiliis, facile sperandæ erant), quisque videt.

Inter monumenta hujus ævi memorabilia, res Ecclesiasticas Finlandiæ spectantia, silentio præterire non debemus Bullas tres Papæ *Benedicti XII, Avenione V Kal. Junii & XVI Kal. Julii, Pontificatus sui anno sexto* (d. 28 Maji & 16 Jun. 1340) datas; quas sibi comparasse, suis rebus faventissimas, discimus *Henricum Hartmanni, Rectorem Ecclesiæ de Saxamäki, Aboensis Diocesis*, (Avenionem forte ipsum profectum?), quarumque exempla in laudato nobis sæpe *Registro Ecclesiæ Aboënsis* supersunt. Prima *Preposito, Decano & Archidiacono Ecclesiæ Upsalensis* missa, ad avaritiam atque audaciam *Fratrum Ordinis Prædicatorum*

P p 3

pro-

„cia remanentem confugere debeant, in casibus qui contingere possint.
„Item famulis Episcoporum transeuntibus, seu etiam aliis quibuscunque
„pe sonis, nisi ipsos hospitalitatis causa colligere voluerint, & intuitu
„caritatis, illis necessaria vendant &c. ut prius in Statutis Sabinensis &
„provincialibus. Vale.” Exemplum ipsum, non accuratissime descrip-
ptum, initio seculi XVII aut fine seculi XVI vetustius non esse, multa docent.

prope Civitatem Aboensem habitantium, spectat compescendam, de quibus Pastor iste parochialis graviter conquestus fuerat, atque potentiam qua in huius oris Fratres illi jam pollebant, luculenter demonstrat (217). Secunda, cuius recensionem exhibet Nobil. A CELSE (218), & tertia, eidem æque ac prima illa, ignota, *Decano Ecclesie Upsalensis* soli scriptæ sunt (219). Decimarum promite atque accurate solvendarum officium incolis dictæ paroeciæ severe

(217) "*Querelam Henrici Hartmanni*" -- dicit Pontifex se accepisse, "continentem, quod licet Priori generali & fratribus ordinis Predicatorum, per Apostolice Sedis privilegium, indultum fore dicatur, ut possint habere altare portatile, super quo in locis & villis quibuscumque, sine preiudicio tamen Parochialium ecclesiarum, missam & alia Divina officia celebrare valeant, tamen Prior & fratres Domus dicti ordinis prope civitatem Aboensem, pretextu indulti huiusmodi in parochia dictæ ecclesie Saxmæke super altare portatili missam & alia officia Divina celebrare, & ad missam & divina huiusmodi parochianos dictæ ecclesie convocare, & oblationes accipere ac in usus suos convertere propria temeritate presumunt, in eorundem Rectoris & Ecclesie preiudicium & gravamen. Cum autem dictus Rector, sicut asserit, aliorum Prioris & fratrum dictæ Domus potentiam merito perhorrescens, eos infra civitatem seu dyocesim Aboensem nequeat convenire secure, Discrecioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus vocatis qui fuerint evocandi, & auditis hinc inde propositis, quod iustum fuerit, appellacione remota decernatis" &c. L. c. Fol. 50.

(218) *Appar. ad Hist. Sweo-Goth.* S. I p. 117, n. 12.

(219) Legitur utraque *Reg. Eccles. Ab.* Fol. I. Per errorem vero Nobil. A CELSE nomen Pontificis ad Decanum pertrahens, l. c. dicit Bullam, quam ipse recenset, scriptam esse *Benedicto Decano eccl. Upsal.* Utriusque enim, in libro veteri, idem, ac huiusmodi initium est: *Benedictus Episcopus servus servorum Dei dilecto filio Decano* (cuius nomen non exprimitur) *ecclesie Upsalensis salutem & Apostolicam benedictionem.* Nomen *Benedicti* in serie *Decanorum Eccl. Upsal.* nullibi com-

vere inculcantes (220): quarum omnium exempla infra in *Sylloge Monumentorum* legenda exhibebimus. Videtur has causas *Henricus Hartmanni*, vacante per mortem Episcopi *Benedicti* sede Aboënsi, aut fortassis Antistite hoc senectute jam confecto, adeoque minus acriter officiis suis invigilante, ad Pontificem detulisse; licet paulo serius hic sententiam pronunciaverit. In literis quidem Papalibus neque Episcopi Aboënsis ulla mentio occurrit, neque facile credas, *Hemmingo* nostro, homine acri & imperioso, sedem Episcopalem ornante, *Henrico* opus fuisse vel contra Parochianorum suorum contumaciam, vel Monachorum injurias, Papalis implorare auctoritatis præsidium?

Res quod attinet eventusque políticos, qui *Hemmingo* sedente Episcopo in Fennia contigerunt; inter illos bellum externum unum, cum Russis iterum gestum, & civile

paret; cui officio per hæc tempora præfuisse videtur *Sigfridus Roekke-ri*? Cfr. *Incerti Script. Chronicon de Archiep. & Sacerdotibus Eccl. Upsl.* a *Scheffero* edit. p. 165 & 167.

(220) Memorabile imprimis est, quod in tertia scribit Pontifex: „Sua nobis dilectus filius *Henricus Hartmanni* - - - petitione monstravit, quod nonnulli parrochiani ipsius ecclesie - - - de proventibus terrarum, vinearum, ortorum, molendinorum, pratorum, possessionum, ac aliorum bonorum que infra limites parrochie ipsius ecclesie obtinent, decimas eidem ecclesie debitas predicto Rectori solvere indebite contradicunt, quandam pravam consuetudinem, que corruptela dicenda est potius, pretendentes, videlicet quod de talibus nulli adhuc Decimas persolverunt.” Ex quibus colligere licet, non diu ante hæc tempora novas aliquas plantas in Finlandia coli cœpisse, quarum igitur decimas hætenus solvere incolæ non consueverant, illudque consilium fuisse usque in Tavastiam jam propagatum? Cfr. *Tidn. utg. af et Sällst. i Åbo*, 1785 Bih. p. 123. sq., not. (*).

vile alterum, a R. ALBERTO Megalopolitano contra R. MAGNUM Avunculum suum motum, offendimus; de quibus rerum Svecicarum agunt Scriptores (221). Russos aggrediendi quam hi causam dederint, & an præter religionis catholicæ propagandæ zelum, (cum quo studium limitum regni extendendorum conciliare optime licuit) alias belli causas R. MAGNUS habuerit; nunc quidem certo pleneque explicare haud valemus (222). Cæterum & male gestum

---

(221) Vid. LAGERBRING l. c. C. 6, §. 15-19, & §. 62. (*Chronico Rhythm.* p. 154 sq. & ERICO OLAI p. 125 sq. Ed. Loccen. aliisque vetustatis monumentis); Cfr. MESSENIUS *Schond.* T. III p. 13, T. X p. 16, T. XII p. 187 sq.

(222) Nullam belli causam exhibent vel *Chron. Rhythm.* vel ERICUS OLAI. MESSENIUS satis quidem idoneam, neque improbabilem, commemorat l. c. T. XII p. 187, scribens: *Interea Magnus Moschorum in Finlandiam crebris excursionibus plurimum exacerbatus bellum in ipsos moliebatur; & T. X p. 16: "Idem (R. Magnus) crebras Ruthenorum per Nynum in Finlandiam prohibiturus excursiones, Noteburgum expugnat & Svetico munit præsidio"*; sed testem nullum habet vetustiore. Idem l. c. T. III p. 13 dicit, *Magnum bellum in Russos, pro illorum conversione ac castri recuperatione Noteburgensis, passasse; ac dubio caret, hanc solam causam infideles & hæreticos (vel Schismaticos) ad fidei Catholicæ professionem cogendi, temporibus illis satis visam fuisse validam; quin hoc inprimis nomine expeditionem hanc Regis a Pontifice fuisse approbatam, adjutam & sacri instar operis commendatam, ex Bulla patet Clementis VI adducta a Dn. LAGERBRING l. c. C. 6, §. 17 not. (3), & Dn. A. CELSE l. c. p. 122 n. 20. Eadem scil. Bulla docet, Regem Papæ significasse, *Karelos & Ingros, recognito suo infidelitatis errore, se pro suscipienda fide Christiana in eorum auxilium specialiter invocasse, & eo ipsos ab insultibus & oppressionibus, quibus Rutheni, catholicæ fidei inimici, eos frequentius affligebant, manu valida protegente, eandem fidem suscepisse & baptismum, &c.* Russorum scriptores Regi nullam aliam causam belli suscipiendi quam Religionis Catholicæ propagandæ studium tribuunt: vid. *St. Petersburg. Journal* 1778, VI B. p. 420 sqq., (Cfr. LAGERBRING l. c.*